

Рішення разової спеціалізованої вченої ради про присудження ступеня доктора філософії

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 01 Інституту соціальної та політичної психології НАПН України прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія» Боровинській Ірині Євгеніївні на підставі прилюдного захисту дисертації «Соціально-психологічні стратегії життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб» 23 серпня 2022 року.

Боровинська Ірина Євгеніївна 1986 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2008 р. Київський славістичний університет за спеціальністю Психологія та здобула диплом магістра з кваліфікацією психолога, викладача вищого навчального закладу. З вересня 2016 р. по вересень 2020 р. – аспірантка Інституту соціальної та політичної психології денної форми навчання за державним замовленням. З липня по листопад 2008 р. працювала молодшим менеджером з персоналу у ТОВ «Арт-Майстер», з березня 2009 по березень 2015 р. працювала у ТОВ «Телеканал «Україна» на посаді менеджера з персоналу, виконувала обов'язки керівника відділу підбору та адаптації персоналу, обіймала посаду головного менеджера з навчання та розвитку персоналу. З 2016 р. є практичним коучем і психологом із членством у професійних психотерапевтичних асоціаціях. Із серпня 2020 р. дотепер працює головною менеджеркою з внутрішніх комунікацій Малої академії наук України, м. Київ.

Дисертація виконана в Інституті соціальної та політичної психології НАПН України, м. Київ.

Науковий керівник: Васютинський Вадим Олександрович, доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Здобувачка має 14 одноосібних наукових публікацій за темою дисертації, із них 6 статей – у наукових фахових виданнях, включених до переліку МОН України (5 з яких включені до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus), 1 стаття в періодичному науковому виданні іншої держави, яка входить до Європейського Союзу, що включене до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, 1 стаття в збірнику конференції держави, що входить до Європейського Союзу, 2 публікації в збірниках семінарів та конференцій країн, що входять до Європейського Союзу, 4 публікації – в інших наукових виданнях України:

1. Боровинська, І. Є. (2017а). До психологічного розуміння понять «успіх», «успішність», «життєвий успіх», «життєва успішність». *Науковий вісник Херсонського державного університету*, Вип. 3, том 2, 142-148. (Index Copernicus)

2. Боровинська, І. Є. (2017b). Соціально-психологічна природа стратегій життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб. *Проблеми політичної психології*, 5(19), 62-72.

3. Borovynska, I. Ye. (2019a). Life successfulness as a phenomenon influenced by social desirability effect. *Scientific herald of the Kherson State University*, Vol.1, 199-205 (Index Copernicus).

4. Borovynska, I. Ye. (2019b). The place of mental health in the structure of life successfulness. *Humanitarium*, 42(1), 16-27 (Index Copernicus).

5. Borovynska, I. Ye. (2019c). The sense of community belonging among internally displaced persons with high level of life successfulness. *Theory and practice of modern psychology*, Iss. 5, vol. 1, 129-135 (Index Copernicus).

6. Borovynska, I. Ye. (2020a). Coaching as a mean of social-psychological strategies for life successfulness activation among internally displaced persons with low level of life successfulness: possibilities and limitations. *Theory and practice of modern psychology*, Iss. 1, vol. 3, 21-27 (Index Copernicus).

7. Borovynska, I. Ye. (2020b). Social-psychological strategies for life successfulness of internally displaced persons: comparative analysis. *KELM*, 33(5), 70-79 (Index Copernicus).

8. Borovynska, I. Ye. (2020c). Social-psychological outcomes of coaching cooperation for internally displaced persons with low and moderate levels of life successfulness. *Proceedings of the XXIV International Scientific and Practical Conference: Social and Economic Aspects of Education in Modern Society*, 35-45.

Кількість обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У дискусії під час захисту взяли участь голова і члени разової спеціалізованої вченої ради та присутні на захисті фахівці.

Блинова Олена Євгенівна, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології Херсонського державного університету.

Зауваження:

1. На стр. 38 дисертантка робить висновок, що «життєва успішність» є поняттям багатограним, окрім емоційного компоненту, містить у собі когнітивний, смисловий та балансовий компонент. Проте у подальшому описанні загальної процедури дослідження така термінологія для позначення структури досліджуваного феномену майже не застосовується.

2. На сторінках 45, 51 є дві цікаві узагальнюючі моделі. Було б логічним очікувати, що саме вони будуть покладеними в основу емпіричного дослідження, де для кожного компоненту підібрано відповідний діагностичний засіб. Проте, дисертантка надає перевагу відбору діагностичних методик за допомогою експертного оцінювання. Чим обґрунтований такий підхід? Чи є відмінності між компонентами авторських моделей та тим набором емпіричних показників, який отриманий після оцінки експертів? Причому далі результати глибинного інтерв'ю, наприклад, для виділення підгруп, авторка оцінює самотійно, хоча б, здавалось, тут є

більшою міра суб'єктивності і бажано представити певний критерій диференціювання груп.

3. Незвично бачити у науковій праці відсутність авторів для кожної психодіагностичної методики та можливого автора її адаптованого варіанту, є тільки назви, наприклад, «Комунікативна соціальна компетентність», «Особистісна конкурентоспроможність» та посилання на джерело (Фетискин, 2002).

Данильченко Тетяна Вікторівна, доктор психологічних наук, професор кафедри психології Академії Державної пенітенціарної служби
Зауваження:

1. Хоча життєва успішність розглядається як емоційний стан, а когнітивний компонент лише згадується (або як такий – С. 37, С. 39, або як «когнітивна мапа» - С. 33), на наш погляд, робота тільки виграла, якщо б автор приділили більше уваги теоретичному розкриттю когнітивного компоненту життєвої успішності, адже в частині опису результатів емпіричного дослідження цьому приділена значна увага.

2. При визначенні поняття життєвої успішності («емоційно піднесений стан...», що супроводжується переживанням суб'єктивного благополуччя, задоволення життям, відчуттям авторства і сенсу життя, самоздійснення» – С. 3) як однорідні члени речення використовуються феномени, що мають смислові зони перетину. Так, в концепції Е. Дінера, яка найбільш поширена в соціальній американській психології, суб'єктивне благополуччя визначається як баланс позитивного і негативного афекту та задоволеність життям. Тому запропоноване формулювання нам здається не досить точним. На нашу думку, робота була б безумовна цікавіша, якщо б в ній було розглянуто співвідношення теоретичних конструктів «життєва успішність» і «задоволеність життям». Результати розробки авторського опитувальника показали, що змінні «емоційний стан», «оцінка життєвої успішності» і «задоволеність життям» опинилися в одному факторі (С. 79), що емпірично підтвердило частковий смисловий перетин цих понять.

3. Розуміючи всю організаційну складність дослідження, на нашу думку, важливим було врахувати і гендерні аспекти. Вибірка внутрішньо переміщених осіб має вищу частку жінок (62%). З врахуванням більшої комунікації з соціальним середовищем, що притаманна жінкам, а також часто різного бачення критеріїв життєвої успішності у чоловіків і жінок, постає питання, чи можна узагальнювати отримані результати щодо соціально-психологічних стратегій досягнення життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб, не враховуючи гендер.

4. Культура коучінгу, яка прийшла із західних країн, не надто поширена в Україні, або залишилась обмежена великими містами. Також, на нашу думку, в Україні спостерігається брак кваліфікованих спеціалістів цієї психологічної практики, зокрема більшість освітніх програм має закордонне походження, якісних вітчизняних доволі мало. Крім того, коучінг має багато обмежень, зокрема при роботі з травмою (про це зазначає сама дисертантка на С. 182). При тому, що в Україні склалася якісна та поширена практика

психологічного консультування, зокрема і з травматичними переживаннями. Постає питання, чому саме коучінг був обраний як провідна стратегія роботи із внутрішньо переміщеними особами.

5. На жаль, робота не позбавлена прикрих технічних помилок. Так, на С. 36 згадується Р. Шаміонова, тоді як Раїль Шаміонов – чоловік за статтю. У вступі не вказано як статистичний критерій t-критерій Стьюдента для зв'язних вибірок, який був використаний на заключному етапі дослідження.

Не завжди вказані сторінки при цитуванні першоджерел (С. 35, 37, 40, 41, 44, 46, 50, 53, 58 тощо). Зустрічаються стилістичні і граматичні помилки («стусується» – С. 37, «стретегій» – С. 51, «розротуванням» – С. 62; використовуються словосполучення «міжособові взаємини» (С. 34) і «міжособові відносини» (С. 41, 55) замість «міжособові стосунки»).

Коробка Лариса Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії психології мас і спільнот Інституту соціальної та політичної психології НАПН України

Зауваження:

1. В теоретичній частині роботи автор звертається до аналізу процесу посттравматичного зростання та висуває припущення, що мотивація досягнення життєвої успішності та/або відновлення активності щодо подальшої реалізації життєвого проєкту або його переосмислення ВПО можуть бути наслідком досвіду переживання посттравматичного зростання (стор. 65). Натомість в емпіричній частині посттравматичне зростання ВПО, на жаль, автором не досліджується, хоча, на наш погляд доцільно було б це зробити, щоб перевірити висунуте припущення.

2. У назві другого розділу дисертації «Етапи і процедура емпіричного дослідження соціально-психологічних стратегій життєвої успішності внутрішньо переміщених осіб» йдеться про дослідження стратегій життєвої успішності ВПО, однак в змісті підрозділів 2.3 і 2.4 дисертантка висвітлює виявлені соціально-психологічні особливості внутрішньо переміщених осіб та осіб, які не змінювали місця проживання, а також складові їхньої життєвої успішності. Натомість майже немає згадок про стратегії життєвої успішності. Виходить, що значний фрагмент дисертації відходить від заявленого в дослідженні предмета.

3. Нам видається, що на основі результатів дослідження було б корисним надати рекомендації для працівників соціально-психологічних служб щодо роботи з внутрішньо переміщеними особами, враховуючи масове переміщення населення, внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну, однак це скоріше пропозиція для подальших досліджень.

Дворник Марина Сергіївна, кандидат психологічних наук, завідувач лабораторії соціальної психології особистості Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Зауваження:

1. Власну компетентність у коучингу дисертантка змогла застосувати у дослідженні, дійсно підтверджуючи практичну значущість результатів. Утім, констатування, що коучінг є ефективним засобом

підвищення життєвої успішності після формувального експерименту, може здатися самоочевидним. Рекомендовано звернути увагу на обернені показники життєвої успішності в емпіричному розділі, бо діаграма про їх зниження викликає читацьку розгубленість

2. Присутні деякі дискусійні моменти у дефініціях, зокрема, умовних скорочень (ЖУСТ чи ЖУСП), надмірне використання англіцизмів (коучі чи клієнт); дрібні лінгвістичні та граматичні неточності

3. Орієнтуючись на широту одержаних результатів, перспективи подальших досліджень видаються представленими звужено, рекомендовано сміливіші формулювання.

Результати відкритого голосування членів ради про присудження **Боровинській Ірині Євгеніївні** наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія»:

Бевз Г. М. – «за»;

Блинова О. Є. – «за»;

Данильченко Т. В. – «за»;

Коробка Л. М. – «за»;

Дворник М. С. – «за»;

«Проти» – немає;

«Утримались» – немає.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує **Боровинській Ірині Євгеніївні** ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Голова разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 01
докторка психологічних наук,
професорка

Г. М. Бевз